

Vladimir Trlin*

UDK 338:984.4(4)(497.5)

Znanstveno prethodno priopćenje

BRUXELLES I POLOŽAJ HRVATSKE U EUROPI

Pristup Republike Hrvatske Europskoj uniji najbitnija je komponenta ukupnih utjecaja na budući položaj Hrvatske u Europi. Usko vezano uz tu osnovnu determinaciju, komponente koje se odnose na realne uvjete i okruženje u kojemu nam valja živjeti, bile bi one koje reguliraju gospodarske odnose Hrvatske s WTO i one koje reguliraju ukupne odnose Hrvatske s BiH.

Čini se da je današnji položaj Hrvatske u Europi u ovom trenutku realno trostrano determiniran. Mada bi ta determinacija, dakako, mogla biti i "višestranija", čini se da bismo, barem problemski gledano, mogli prihvatiti trostranu determinaciju kao korisnu i realnu osnovicu na putu pronalaženja odgovarajućih rješenja najaktualnijih problema, osobito s područja vanjskoekonomskih odnosa Hrvatske u ovom trenutku.

Prije svega, očito je da je pristup Republike Hrvatske Europskoj uniji najbitnija komponenta ukupnih utjecaja na budući položaj Hrvatske u Europi. Zatim, usko vezano uz tu prvu i osnovnu determinaciju, druge dvije komponente, koje se odnose na realne uvjete i okruženje u kojemu nam valja živjeti, bile bi one koje reguliraju gospodarske odnose Hrvatske s WTO i one koje reguliraju ukupne odnose Hrvatske s BiH.

Prihvaćajući to polazište kao realnu osnovicu za naša dalja razmatranja osnovne problematike vezane uz spomenute determinacije, ovaj rad, kao pokušaj ukazivanja na esencijalne probleme koje bismo morali rješavati na našem putu prema Europi, prikazujemo upravo prema navedenim komponentama, i to u najužem mogućem izdanju.

* V. Trlin, doktor znanosti, znanstveni savjetnik u Ekonomskom institutu, Zagreb. Članak primljen u uredništvu: 09. 04. 2000.

Pristup Hrvatske Europskoj uniji

Već dugo vremena živimo u ozračju u kojem je “mudro”, a ponekad i veoma efektivno, “začiniti” svoja izlaganja ili svoje stavove riječima “tako se to radi u Europi”. Bilo koje područje našeg življenja razmatrali ili stručno projicirali, potporu ili uvjerljivost za naše tvrdnje ili htijenja gotovo uvijek pokušavamo tražiti upirući prstom na “zapadnu stranu”. Dakako, sva ta jednosmjerna, uporna, ali često i neprikladna, ostvarenja prema Zapadu, morala bi nam poslužiti uzorom ili neborovim dokazom da smo u pravu u onome što tvrdimo, odnosno u onome kako bismo se morali ponašati i što nam je sutra činiti.

U zaista širokoj lepezi takvih oponašanja Zapada u nas poseban značaj u današnje vrijeme imaju ona koja se odnose na ekonomski i politički položaj Hrvatske u odnosu na ostali svijet. Takva naša ostvarenja vezana uz pravo spomenuto, ali gledano i kroz prizmu Pakta o stabilnosti koji nam je međunarodna zajednica ponudila na putu Republike Hrvatske prema europskim integracijama, postaju danas veoma upitna, pa i zabrinjavajuća. Naime, ideja međunarodne zajednice, dakako utemeljena na europskom iskustvu, -“Formirati carinsku, a potom možda i monetarnu uniju na prostorima bivše Jugoslavije, pa i malo šire”, - kao mogući put zemalja o kojima je riječ prema europskim integracijama, čini se da ipak može pasti na plodno tlo u nas (Ideja ne bi bila ni upitnom ni zabrinjavajućom, dakako, ako bi se odnosila na uspostavljanje carinske unije, pojedinih članica Pakta s EU. Naprotiv, tada bi ona bila i te kako prihvatljiva). Zapravo, osim jasnih intencija Europske zajednice, odnosno međunarodne zajednice, kojima se u pravilu teško suprotstaviti bez izlaganja jakim pritiscima, pa i ozbiljnim posljedicama i usprkos tome što one počinju na beskrupuloznoj zaštiti samo njihovih interesa, postoje u nas najmanje dva područja tog potencijalno plodnoga tla za realizaciju te ideje.

Na jednoj, politički gledano, uglavnom vladajućoj strani, koja je zaista zauzela čvrsti stav da ne prihvaća nikakva separatna, regionalna udruživanja bilo s kime na ovim prostorima, postoji ipak bojazan od pokušaja da se tako nešto prihvati. Takav je bio slučaj kada su neki naši “stručnjaci za sve”, pa tako i za odnose s BiH, svojevrjeme predlagali formiranje carinske unije s BiH, i to na osnovi činjenice “isto je činila i Europa”. No, postoji i ona druga, uglavnom oporbena strana, koja se inače bezobzirno i nikada ni u čemu ne slaže s onim što čini ili predlaže vladajuća strana, pa otuda zapravo i dolazi ta druga bojazan. Dodamo li tome i činjenicu da je oporba gotovo redovito u poziciji činiti sve što je u njezinoj moći da dođe na vlast, počevši od neprirodnog koaliranja s ostalim oporbenim strankama na domaćoj sceni, pa sve do dodvoravanja svakome na ovome svijetu tko im u tome može pomoći, vidjet ćemo da im “ostvarenja” prema Zapadu mogu i te kako biti prihvatljiva.

U svakom slučaju potrebna nam je mudrost i na jednoj i na drugoj strani. Biti na vlasti ne znači biti i stručnjakom za sve. Ponekad valja nekoga i konzultirati. Veličina čovjeka prepoznaje se upravo i po tome koliko zna, što još ne zna. Sa druge strane, biti u oporbi ne znači biti uvijek protiv. Razumne stvari nerazumno je

odbijati. One su u pravilu prihvatljive, ako su generirane na domaćem, a ne na inozemnom tlu. Prema tome, potrebna nam je i ekonomska stručnost, ali i politička zrelost, da bismo u ovome za Hrvatsku važnome trenutku i u danim okolnostima, mogli naći za nas optimalna rješenja kako graditi naš položaj na europskom tlu.

No, pored svega toga, čini se da je o ovom pitanju potrebno istaći još i ovo: Prije svega potrebno je prisjetiti se da carinska unija predstavlja takav stupanj međunarodnog ekonomskog integriranja u kojem se ukidaju sva vanjskotrgovinska ograničenja među zemljama članicama, ali, za razliku od slobodne trgovinske zone, zemlje članice vode zajedničku zaštitnu politiku prema ostalome svijetu. Upravo to vođenje zajedničke zaštitne politike prema ostalome svijetu predstavlja sukus svrhovitosti takva udruživanja. Naime, dobro je poznato da su još u doba formiranja Europske carinske unije, ekonomski teoretičari s toga područja¹ dokazali da carinska unija u normalnim okolnostima rezultirala negativnim ekonomskim učincima i u zemljama unije, a poglavito u zemljama izvan unije. To stoga, što u usporedbi pozitivnih efekata (Trade creation) i negativnih efekata (Trade diversion) koje reproducira carinska unija, ali ne i slobodna trgovinska zona, prevladavaju ovi potonji. Usprkos tome, Europa je našla razloga za formiranje ne samo carinske, nego i ostalih faza ekonomskog integriranja koja su zatim uslijedila. Ona je, naime, iskoristila "nenormalne" okolnosti za koje je Teorija carinske unije² također dala svoja objašnjenja: "Carinska unija će postizati sve bolje rezultate što je razlika u stupnju tehnološkog i gospodarskog razvitka veća između njih i ostalog svijeta. Također, odnosi međunarodne razmjene zemalja unije će se poboljšati ako postoji gospodarska i financijska ovisnost ostalog svijeta o zemljama u uniji. Posebno, što je veća neelastičnost vanjskotrgovinskih tijekova ostalog svijeta (a ona je tipična za nerazvijeni svijet), to će odnosi međunarodne razmjene biti povoljniji za zemlje unije. Konačno, dobrobit članica unije bit će tim veća ako se u nju udružuju samo partneri slični po strukturi proizvodnje a različiti po visinama relativnih cijena."

Svjesna svoje moći, udružena je Europa ne samo maksimalno i znalački iskoristila dane "nenormalne" okolnosti, već je učinila i korak dalje nakon stvaranja Unije. Ona je, naime, ne osvrćući se na teške posljedice za ukupne međunarodne ekonomske odnose, svojevremeno uvela agrarni protekcionizam za svoje članice, iako je tim činom ozbiljno ugrozila mehanizam funkcioniranja ondašnjeg GATT. Od tada je tako okrnjeni GATT, nažalost, i dalje tolerirao agrarni protekcionizam, što je odgovaralo isključivo razvijenim europskim zemljama, ali istovremeno njegovao industrijski liberalizam, zato što u tom sektoru razvijenom svijetu nije bila potrebna zaštita. Dapače, upravo je iz toga sektora razvijena Europa crpila sredstva da bi bezobzirno subvencionirala svoju agrarnu proizvodnju. Dakako,

¹ R. G. Lipsey: "The Theory of Customs Union". A general survey, *Economic Journal*, Vol. 70, 1970. J. Viner: "The Customs Union Issue (New York) Carnegie Endowment for International Peace" 1950.

² Ch. Kindleberger: "International Economics", Richard D. Irwin Inc. Homewood, Illinois, B. Balassa: "Towards a Theory of Economic Integration", *Kyklos*, XIX, 1961.

sanacije nitko nije ni spominjao. Uglavnom svijet im se divio i postali su uzorom kako treba graditi svoju budućnost.

Prema tome, gospodo u Europi, ako nam već predlažete da slijedimo vaš put u našim nastojanjima da ostvarimo gospodarski napredak na ovom i ovakome tlu onda nam najprije stvorite okolnosti koje ste vi uživali onda kada ste formirali carinsku uniju i poklonite nam vaše moći kojima ste tada raspolagali. Ako ništa drugo, izmislite nam još jedan nerazvijeni svijet, da bismo i mi "stali na noge" na europski način. Naime, jedino u takvom neponovljivome, pa stoga u imaginarnome svijetu, mogle bi vaše današnje instrukcije biti ekonomski prihvatljive, iako ni tada ne i suviše opravdane.

Stoga, gospodo u Hrvatskoj, oslonimo se iznad svega na vlastite stručne snage, jer sami znamo što hoćemo i, dakako, što možemo učiniti. Hrvatska je bogata zemlja i stručnjacima, i znanstvenicima, i odgovarajućim znanstvenim institucijama, i uvijek je bila pri samome vrhu europske ljestvice u tome pogledu. To nam bogatstvo garantira da možemo naći optimalna i za nas korisna rješenja, naravno, ako to bogatstvo iskoristimo i maksimalno, osobito nesebično i znalački za boljitak Hrvatske.

Odnosi Republike Hrvatske sa Svjetskom trgovinskom organizacijom (WTO)

Nesavršeno, pa stoga neprimjereno funkcioniranje GATT-a što ga je Europska unija okrnjila trajalo je 40 godina. Od godine 1954. do 1994. U međuvremenu činjeni su mnogi pokušaji uspostavljanja podnošljivih međunarodnih trgovinskih odnosa takozvanim "rundama pregovora". Među najpoznatijim, pa i najuspješnijim "rundama" svakako je ona posljednja "Urugvajska". Bez obzira na činjenicu da ni ona nije rezultirala za cijelu međunarodnu zajednicu najboljim rješenjima, što su pokazali prosvjedi - kao refleksija mnogih neriješenih problema, počevši od sve većeg osiromašenja i inače siromašnih zemalja, preko genetičkog inženjeringa, pa sve do katastrofalnih ekoloških posljedica - i nikakvi zaključci s posljednjeg sastanka WTO-a u Seattlu, ona se u svakom slučaju ocjenjuje velikim korakom naprijed u rješavanju problema trgovinskih odnosa suvremenoga svijeta. Osim toga, rezultati upravo te posljednje runde pregovora današnja su realnost u kojoj živimo i kojoj se moramo na najbolji mogući način prilagoditi.

No, prije svega, da vidimo što nam je donijela Urugvajska runda pregovora? U odnosu na prethodno stanje, koje je institucionalno pokrivaio GATT iz 1954., ona je rezultirala dodatnim sporazumima u okviru međunarodne robne razmjene, pa od toga vremena egzistira GATT iz 1994., i uključivanjem uslužnih djelatnosti u tijekove međunarodnog reguliranja, pa od tada dodatno egzistiraju još i GATT, TRIM, i TRIP, što se sve sjedinjuje u Svjetsku trgovinsku organizaciju WTO.³

³ Dodatni sporazumi u okviru međunarodne robne razmjene odnose se na područje hitne zaštite, zatim na subvencije i proumjere, antidampinga, poljodjelstva i tekstila i odjeće. Novouključene uslužne

Najznačajniji doprinosi WTO u odnosu na prijašnje postulate GATT 1954. jest uključivanje poljoprivrednih proizvoda u okvire GATT 1994. i, dakako, njezino obuhvaćanje i uslužnih djelatnosti u području liberaliziranja njihovih međunarodnih tijekova. Uglavnom liberalizacija međunarodne trgovine poljoprivrednim proizvodima, mada djelomično ostvarena, ostala je i dalje opterećena poznatim nam starim filozofijama zaštite vlastitih interesa. Sa druge strane, liberalizacija međunarodne trgovine uslužnim djelatnostima i to u punoj mjeri, mada deklarativno inaugurirana, ostala je nedorečena i prilično zamagljena. Zapravo, čini se da se i ovoga puta nisu mogle svladati one barijere u području vanjskotrgovinskih odnosa koje razvijenim zemljama predstavljaju okosnicu njihova daljeg uspona, i to po svaku cijenu.

Naime, sasvim je jasno da su svi ovdje spomenuti dodatni i novouključeni segmenti međunarodne razmjene u okvire WTO, inicirani i konstruirani prema idejama industrijski razvijenih zemalja. Mada u razvijenim zemljama usluge daleko premašuju vrijednosti robne proizvodnje, njihova liberalizirana industrijska i zaštitna poljoprivredna proizvodnja ostaju i dalje osnovice generiranja njihova daljeg gospodarskog razvitka. Nitko od njih, zapravo, ne želi odustati od bilo koje njihove osnovne privilegije a da se nađe načina kako to kompenzirati. Mogućnosti takvog kompenziranja, dakako, vide se gotovo redovito u ponovnom započinjanju runde pregovora kada god istekne prijelazno razdoblje mogućeg subvencioniranja agrarne proizvodnje, odnosno vide se u dobro smišljenoj strategiji međunarodnog komuniciranja odgovarajućim uslužnim djelatnostima. Ne zaboravimo pritom da se ovo drugo polje mogućeg kompenziranja eventualnih gubitaka zbog odgovarajućeg liberaliziranja odnosnog segmenta robne razmjene, najjasnije očituje u područjima izravnog inozemnog investiranja kojem temeljnu potku čini transfer znanja i tehnologije, pa posljedično stvara dugoročnu ovisnost zemlje uvoznice kapitala o inozemnim investitorima.

Najveći problem za mnoge manje razvijene zemlje, a proizašao iz predviđenih pravila ponašanja svih, pa i budućih članova WTO, jest onaj koji se odnosi na nalaženje pravog odgovora, kako, u okviru predviđene "tarifikacije" u trgovini poljoprivrednim proizvodima, naći mogućnost istinske, ali i veoma potrebne zaštite vlastitog agrarnog kompleksa, na jednoj strani, i kako izvući najviše koristi, odnosno kako izbjeći moguće štete nastale zbog slobodnog međunarodnog komuniciranja uslužnim djelatnostima, na drugoj strani.

Naime, predviđena "tarifikacija" koja podrazumijeva pretvorbu i unificiranje svih zaštitnih instrumenata u jednu jedinstvenu carinsku stopu, sadrži u sebi i problem nemogućnosti izbora i primjene optimalne carinske zaštite. Upravo je ta optimalna carinska zaštita omogućivala manje razvijenim zemljama primjenu eko-

djelatnosti odnose se na Opći sporazum o trgovini uslugama (The General Agreement on Trade in Services - GATS), zatim na Sporazum o investicionim mjerama vezanima za međunarodnu trgovinu (The Agreement on Trade Related Investment Measures - TRIM) i na Sporazum o zaštiti intelektualnih prava u međunarodnoj razmjeni (The Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIP)

nomskih argumenata zaštite njihovih gospodarstava. Oni se zapravo zasnivaju na primjeni onih instrumenata ekonomske politike kojima se stvaraju uvjeti poboljšavanja odnosa međunarodne razmjene i povećanja nacionalnog dohotka. Neekonomski argumenti zaštite, međutim, zasnivaju se na primjeni onih mjera ekonomske politike, kojima se stvaraju uvjeti za što veću neovisnost domaćeg gospodarstva o inozemstvu. Budući da je alternativa primjeni optimalne carinske zaštite subvencioniranje domaće proizvodnje, za što manje razvijene zemlje u pravilu nemaju mogućnosti, ostaje da se privilegije subvencioniranja poljoprivredne proizvodnje, usprkos formalnoj i izrazitoj zabrani, i dalje, dakako, u nešto prikriivenijoj formi, nalaze u razvijenim i bogatijim zemljama.⁴

Sa druge strane, slobodno međunarodno komuniciranje uslužnim djelatnostima također je bremenito odgovarajućim problemima u manje razvijenim zemljama. Naime, kako se međunarodno komuniciranje uslugama ne može regulirati mijenjanjem odnosa razmjene primjenom carinske stope na granicama zemalja o kojima se radi kao u robnoj razmjeni, manje su razvijene zemlje izložene još snažnijim utjecajima razvijenih zemalja da prihvaćaju njihove ideje i poteze a da se pritom ne mogu adekvatno zaštititi. Budući da razvijene zemlje u tome području raspoložuju izrazitim komparativnim prednostima u odnosu na manje razvijene zemlje, osobito zato što se to područje odnosi na procese kretanja danas raspoloživih kapitala u kojima intelektualne usluge zauzimaju posebno mjesto, ostaje i dalje problem kako se i na tome području snalaziti, odnosno kako i na tom "neopipljivome" području nalaziti optimalna, odnosno najmanje štetna rješenja.

Optimalna rješenja u oba ovdje ukratko spomenuta "problematična" područja međunarodne vanjskotrgovinske suradnje u okvirima WTO, dakako, uvijek postoje. Pitanje je jedino koliko se ona moraju modificirati zato što su neminovno podvrgnuta danim okolnostima na koje manje razvijene zemlje ne mogu utjecati.⁵

Kao što je poznato, Republika Hrvatska upravo se ovih dana nalazi na samom pragu ulaska u WTO. Nadajmo se da to neće dugo trajati. No, bez obzira na to, mi smo nasreću svjesni činjenice da je naša uloga i kao kandidata, pa i kao punopravnog člana te organizacije, svedena ne na kreiranje bilo kakvih rješenja, a poglavito poželjnih promjena unutar "zacrtanog" mehanizma WTO-a, već isključivo na razumnu prilagodbu danim uvjetima vanjskotrgovinskih odnosa, u kojima valja tražiti za nas korisna, a za međunarodnu zajednicu prihvatljiva rješenja. Kod toga moramo znati da Hrvatska može uživati privilegij, pa i pametno je iskoristiti, jer

⁴ Optimalna carinska zaštita i sve vezano uz nju, nikako ne znači tek "neko najbolje" rješenje. Ona je precizno i matematički definirana i u funkciji je opravdanosti zaštite uopće i u funkciji gospodarske politike. Podrobnije o tome i o ostalome vezano uz međunarodne ekonomske odnose može se vidjeti kod Vladimir Trlin: "Međunarodna ekonomija-determinante, mehanizmi i politika", Ekonomski institut, Zagreb, 1999.

⁵ Autor ovoga napisa autor je i glavni koordinator izrade Studije o pristupnim osnovama za prijem RH u WTO, koju je izradio Ekonomski institut, Zagreb na zahtjev Vlade Republike Hrvatske. U toj studiji dane su naznake i teoretske podloge kako u danim okolnostima pronalaziti najbolja rješenja. Nažalost, stručnjaci EIZ pritom potpuno su bili isključeni iz poslova koji su zatim uslijedili.

ona kao mala zemlja ne može izazvati znatnije poremećaje u međunarodnim ekonomskim odnosima da bi izazvala ozbiljnija međunarodna reagiranja.

Kao i u prethodnom poglavlju, čini se da je i ovdje potrebno istaknuti naše mogućnosti pronalazjenja optimalnih rješenja, jer za to zaista raspolažemo svim potrebnim preduvjetima. Stoga vjerujem da će se obnašanje poslova vezanih uz naše članstvo u WTO-u, zasnivati ne samo na rutinskom izvršavanju zadataka, a posebno ne na oponašanju nama neprihvatljivih uzora, već da će se ono zasnivati i na stručnom promišljanju o tome kako realizirati postavljene ciljeve koje smo mi postavili suglasno sa strategijom našeg dugoročnijeg gospodarskog razvitka i suglasno s mogućnostima koje proizlaze iz postojećih sporazuma kojima se determiniraju pravila ponašanja u okviru WTO.

Odnosi Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Suglasno s ovdje nevedenim poimanjem da je položaj Republike Hrvatske u Europi trostrano determiniran, treća komponenta te determinacije, - Odnosi RH i BiH zauzimaju veoma značajno, a mogli bismo reći i veoma specifično mjesto. Naime, budući da su međusobno vezani raznim međunarodnim sporazumima, - manje, srednje i veće specifične težine - među kojima ima i onih za koje se priželjkuju ili naziru blagi ili radikalniji zaokreti ili promjene, specifičnost je tih odnosa to izrazitija. Zbog toga, da bismo i to područje naših razmatranja stavili u okvire naše nešto uže teme - položaj RH u Europi, mi ćemo se ograničiti na samo nekoliko pitanja.

Zbog aktualnosti pitanja eventualnih promjena osnovnih sporazuma kojima se BiH drži onakvom kakva i jest, čini se vrijednim upravo tome posvetiti naše prvo pitanje. Naime, jednom učinjena nepravda, kao što je bila podjela BiH na dva entiteta - Federacija i RS, i to u omjeru gotovo 50% : 50%, ne bi smjela ni u kojem slučaju biti podlogom eventualnim daljim promjenama. Ona bi se morala temeljito promijeniti ako se želi da zgrada koju moramo nekako graditi bude čvrsta i dugotrajna. Osim toga sporazum o posebnim odnosima između Republike Hrvatske i Federacije BiH, ne bi smio dostići takve razmjere koji bi mogli poslužiti uzorom za uspostavljanje posebnih odnosa RS i SRJ. Naime, po prirodi stvari, posebni odnosi RH i Federacije nikada ne mogu dostići razinu potpunog spajanja kako bi se to moglo veoma lako ostvariti u drugom slučaju, naravno kada se za to steknu odgovarajući uvjeti. Prema tome, takvi posebni odnosi između navedenih zemalja, realizirani izvan odgovarajućih limita, nisu u interesu ni RH, a niti u interesu održavanja cjelovite BiH.

Drugo pitanje, koje zapravo, proizlazi iz prvoga, moralo bi se također posvetiti postojećim sporazumima, ali sada u nešto konkretnijoj formi. Radi se, zapravo, o stanju i o konkretnim problemima vezanima uz uspostavljanje i razvitak gospodarskih odnosa dviju zemalja. Tim odnosima pečat posebnog značaja, pored ostaloga, daju i pitanja vezana uz formu i način uspostavljanja tih odnosa između BiH i Republike Hrvatske, s jedne, i BiH i SRJ, sa druge strane, i posebno pitanje

vezano uz procese privatizacije u oba entiteta u BiH. U prvom je slučaju poznato da su gospodarski odnosi dviju država u najužem opsegu između RH i FBiH u fazi izvjesnog redefiniranja, a u drugom slučaju, gospodarski odnosi, također u najužem opsegu između RS unutar BiH i SRJ, još uopće nisu zakonski regulirani. Što se tiče privatizacije unutar BiH, koji modeli i politika u svakom slučaju predstavljaju osnovicu na kojoj se gradi i međunarodni oblik gospodarske suradnje, ona u RS još uopće nije utemeljen, a u Federaciji tek je na samom početku svoga provođenja.

Oba ova pitanja, ipak, podliježu pod već prije spomenute mogućnosti da se odgovarajuća koordiniranja, usuglašivanja pa i poistovjećivanje interesa mogu lakše ostvariti između RS i SRJ, nego između Federacije BiH i Republike Hrvatske.⁶

Ono što pritom posebno zabrinjava odnosi se na "porođajne muke" uspostavljanja normalnih gospodarskih odnosa između Federacije BiH i Republike Hrvatske. Iako je sasvim jasno da su principi slobodne trgovinske zone i te kako povoljni za obje strane potpisnice ugovora o gospodarskoj suradnji, nažalost postoji nešto, što je zaista veoma teško definirati. Naime, zbog toga što taj ugovor još nije potpisan, obje strane trpe ogromne materijalne štete. No, usprkos tome, ta se situacija "lako" podnosi i ne primjećuju se želje da se to što prije promijeni. Pitamo se, ali istovremeno i tješimo, je li to možda "ulog ili žrtva za neku drugu budućnost" ili, što je vjerojatnije, jednostavno tek nedoraslost onih koji kreiraju ili njeguju takvu vanjsko-trgovinsku politiku između dviju zemalja.

Konačno, posljednje pitanje u ovom veoma kratkome prikazu osnovnih problema u području ukupnih odnosa između RH i BiH, moralo bi biti ono pravo pitanje, tj. što da se radi?

U ovom trenutku, kada se priželjkuju, ili, kada se tek naziru mogućnosti mogućih promjena u području provođenja odrednica osnovnih sporazuma kojima je uređeno ustrojstvo današnje BiH, u kojoj Hrvati predstavljaju jedan od tri konstitutivna naroda, čini se da bi bilo svrhovito naglasiti samo ovo: Kao što je već rečeno, prije svega valjalo bi potpuno izmijeniti današnju nepravednu podjelu BiH na dva entiteta i ustanoviti čvrste i zdrave i povijesno i moralno opravdane osnove na kojima se jedino može izgraditi moderna i dugoročno sigurna Bosna i Hercegovina. Zatim u pronalaženju povoljnijeg rješenja ustrojstva države BiH u odnosu na današnje, čini se da bi princip međusobnog poštovanja i uvažavanja sva tri konstitutivna naroda, morale biti osnove svih prosudbi vezanih uz to. Nijedan narod, bez obzira na njegovu veličinu, ne bi smio stjecati ili uživati bilo kakve privilegije na račun drugih naroda i svakome od njih potrebno je osigurati nesmetano očuvanje njegova identiteta i njegovanje njegovih tradicionalnih vjerskih i ostalih kulturnih obilježja.

Bude li se osiguralo poštovanje tih osnovnih principa, cjelovita BiH imat će sigurnu i dugoročnu budućnost. U tome bi i međunarodna zajednica mogla dati još jedan svoj doprinos. Uz veliku zahvalnost za sve što je dosad učinila za opstojnost

⁶ Podrobnije o tim odnosima pisao sam u Zborniku EIZ 1999. pod naslovom "Suvremeni problemi gospodarskih odnosa RH i BiH".

BiH, bilo bi veoma dobro ako bi i ona poštovala i uvažavala ove osnovne principe, ne pokušavajući nas više uklapati u neke, po njihovim mjerilima, moderne, ali u našoj praksi neprihvatljive modele, već bi morala više uvažavati postojeće specifičnosti koje su njoj često nepoznate, ali su duboko ukorijenjene na ovim prostorima.

Povoljno rješenje i ovoga pitanja bilo bi veoma korisno i za položaj RH u Europi, a i za položaj BiH u Europi. Svaka od tih samostalnih država, neopterećena međusobno neriješenim problemima, mogla bi brže, i to svojim putem, ići prema Europi, ako im to tada uopće bude cilj.

Zaključak

Nalazimo se u vremenu kada se Europa na određeni način oblikuje u svoju konačniju formu. Ostala joj je još samo jedna sitnica "sređivanje balkanske regije". Hrvatska je, nažalost, stjecajem određenih okolnosti, a i smišljenom politikom glavnih kreatora europske politike, sramotno ostavljena po strani. Stoga, Hrvatskoj preostaje i dalje borba za njezino pravo mjesto u Europi. Hoće li to biti Europska unija, ili možda neko drugo europsko udruženje, ostaje da se vidi. Postoje, naime, realna očekivanja da u ovako proširenoj Europi neće moći biti sretne sve njezine članice - ni one od kojih se očekuje da uvijek daju i pomažu, niti one koje samo primaju i uvijek će samo primati. Bogatije zemlje Europe, po svom tradicionalnom stilu ponašanja, mogu veoma lako naći povoda za ustanovljivanje nekog užeg "europskog elitnog kluba" koji će nastaviti i dalje štiti samo svoje interese.

Ovaj napis, mada veoma kratak da bi detaljnije elaborirao ovu zaista kompleksnu temu, imao je cilj ukazati, tek na neke od brojnih prepreka koje bismo morali znalački svladavati, da bismo osigurali naš put kojim želimo ići prema realizaciji strateški postavljenih ciljeva. Znalnačko svladavanje tih prepreka, dakako, ne bi smjelo postati problemom za Hrvatsku. Kao što je već rečeno, Hrvatska je bogata svim potrebnim znanjima, pa i onim potrebnima za rješavanje i ovih specifičnih problema. Jedini problem može biti ako to bogatstvo ne budemo znali ili ne budemo htjeli maksimalno iskoristiti.

BRUXELLES AND POSITION OF CROATIA IN EUROPE

Summary

The purpose of this article, although it is very short to elaborate in more detail this complex theme, is to point out only some among numerous obstacles which we should skilfully overcome in order to ensure our way towards realization of strategically established goals. As a matter of fact, skilfull overcoming of these obstacles should not become the problem for the Republic of Croatia. Croatia is rich in all necessary knowledge, even that which is needed for solution of these scientific problems. The only problem could be if we would not know or wish to make the best of this wealth.